

DE KOSTEN VAN HET KONINGSHUIS

*Een onderzoek van 'De Republikein, tijdschrift voor de betrokken burger',
uitgevoerd in opdracht van het Republikeins Genootschap*

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Vertrouwelijke informatie	3
1. De officiële kosten tegen het licht	5
Onzichtbare beveiligingskosten	5
‘Geheime’ beveiligingskosten toch openbaar gemaakt	5
Koningsdag	6
Verontwaardiging en gedoe	7
2. Verborgten kosten binnen het ambtelijke apparaat	8
Koninklijke accommodaties ambassades	8
Hulpambtenaren van BZ	8
Marathon van New York	9
Aansturing Dienst Koninklijke en Diplomatieke Beveiliging	9
3. Fiscale privileges	11
Best bewaarde geheim van Nederland	11
Vermogensbelasting	11
Rijkste vrouw ter wereld	11
Deal of geen deal?	12
‘Kom niet aan het inkomen van de Oranjes’	12
Koninklijk vermogen ondergebracht in stichtingen	13
Deal of geen deal II	13
Stemmen contra de koninklijke belastingvrijstelling	13
Op zoek naar het werkelijke Oranje-vermogen	14
Aandelenpakket ABN Amro	14
Koninklijke olie	14
Goed verdeeld	15
Boekhouder dreigt met openbaarmaking	15
12 miljard euro aan privévermogen?	16
Vrijstelling erfbelasting	16
4. Onroerend goed	17
130 miljoen aan paleizen gratis ter beschikking	17
Belastingvrije schenking	17
Verbouwingskosten	17
Revotatie Drakensteyn	18
Kunst en juwelen	18
Geheime kunstverkoop	19
5. Duurste monarchie van Europa	20
Opbrengsten van de koning non-existent	20
Zwitserse president kost minder dan half miljoen	21

Inleiding

Dit onderzoek naar de kosten van het Nederlandse koninklijk huis is erop gericht te komen tot de vaststelling van een nettobedrag dat de Nederlandse burger jaarlijks gemiddeld kwijt is aan het in stand houden van de Oranje-monarchie en op grond daarvan aan de hand van vergelijkingen met andere landen (zowel republieken als koningshuizen) te zien of de huidige Nederlandse staatsvorm duur dan wel goedkoop uitvalt.

Het gaat om een optelsom van kosten, die in sommige gevallen uit de diverse begrotingen kunnen worden gehaald (uitkeringen, vergoedingen etc.) maar in veel gevallen creatief rekenwerk vereisen. Vitaal onderdeel van deze exercitie is een schatting van het vermogen van het koningshuis, hetgeen relevant is omdat dit vermogen vanwege de grondwettelijke gunsten die de monarchie ten deel vallen voor een belangrijk deel fiscaal onbelast blijft. De aldus aan de nationale schatkist onttrokken sommen dienen te worden opgeteld bij de kosten van de monarchie, zo is de hier gehanteerde methode. Net zoals bij de Belastingdienst te doen gebruikelijk, werken we aan de hand van aannames op basis van de beschikbare gegevens, en mochten deze aannames op verkeerde premisses berusten – hetgeen niet valt uit te sluiten – horen wij graag van het Oranje-huis in welke zin we de uit de literatuur en eigen onderzoek gedistilleerde cijfers zouden moeten aanpassen, net zoals een belastingplichtige bezwaar kan aantekenen tegen de hem of haar opgelegde aanslag.

Het gaat om een kosten/batenanalyse, dus ook meegenomen is een kritische evaluatie van wat naar voren is gebracht over de inkomsten die de koning en aanhang als ‘goodwill ambassadeurs’ van het Nederlandse zakenleven zouden opleveren aan de schatkist.

Dit onderzoek is uitgevoerd door de redactie van tijdschrift *‘De Republikein, tijdschrift voor de betrokken burger’* in opdracht van het *Republikeins Genootschap* (RG, voorheen *Nieuw Republikeins Genootschap* geheten) en werd gefinancierd met behulp van crowdfunding. Een van de onderdelen van het onderzoek behelsde het in gebruik stellen van *WillyLeaks*, het ‘digitale meldpunt voor koninklijke klokkenluiders’, een nog altijd in gebruik verkerend mailadres (willyleaks@derepublikein.nl) voor tips en adviezen ten behoeve van het onderzoek, dat functioneert op basis van vertrouwelijkheid.

Vertrouwelijke informatie

Via *WillyLeaks* ontving het onderzoeksteam velerlei bruikbare wenken over grote en kleine aspecten van de met het koningshuis gemoeide kostenposten – ze zijn in deze rapportage verwerkt. Waar het gaat om vertrouwelijke informatie die alleen bij de gratie van anonimiteit is gedeeld, is er bij de verwerking in deze rapportage voor gezorgd dat e.e.a. niet herleidbaar is tot de bron.

Dit rapport is onderdeel van een vergelijkend onderzoek naar de kosten van de laatste zeven grote monarchieën in Europa zoals dat is uitgevoerd binnen de *Alliance of European Republican Movements* (AERM), de federatie van republikeins georiënteerde organisaties in Groot-Brittannië, Spanje, Zweden, Noorwegen, Denemarken, België en Nederland. De gehanteerde methodiek om te komen tot een totaalbeeld van de kosten van het vorstenhuis is geïnspireerd op het rapport *Royal Expenses* van de Britse republikeinse organisatie *Republic*.

Dit onderzoek kan worden beschouwd als een lopend proces en is met de publicatie van deze rapportage dan ook niet afgesloten. Dat kan ook moeilijk anders, aangezien veel van de hier besproken materie is omgeven door de geur van mysterieuze staatsgeheimen, hetgeen de discussie in de Tweede Kamer over het vermogen van de Koning en het Koningshuis keer op keer ernstig heeft vertroebeld. Het zou ten zeerste te zijn aanbevelen als de zittende regering een eind zou maken aan alle speculaties door de volksvertegenwoordiging het resultaat te bieden van een grondig boekenonderzoek van het koninklijke vermogen en dat van de andere vertegenwoordigers van het koninklijk huis.

De redactie van 'De Republikein' dankt de volgende personen voor hun waardevolle tips en adviezen bij de totstandkoming van dit onderzoek: Gerard Aalders, Jan Maliepaard, Ries Roowaan, Martien Schurink en Gerard van der Zwan, plus alle anonieme tipgevers via *WillyLeaks*, het meldpunt voor koninklijke klokkenluiders, willyleaks@derepublikein.nl.

De eindredactie van dit rapport was in handen van René Zwaap, met bijdragen van Maurits van den Toorn, Gijs Korevaar en Thom deLagh.

René Zwaap, hoofdredacteur 'De Republikein, tijdschrift voor de betrokken burger', www.derepublikein.nl

Omschrijving	Bedragen in miljoenen	Cumulatief
Inkomen Willem-Alexander, Maxima, Beatrix	€ 8,2	
Functionele uitgaven	€ 28,3	€ 36,5
Doorbelaste kosten andere departementen	€ 5,8	€ 42,3
Staatsbezoeken, paleizen, Groene Draek	€ 17,1	€ 59,4
Beveiliging	€ 40,0	€ 99,4
Koningsdag	€ 1	€ 100,4
Werkbezoeken	€ 22,5	€ 122,9
Huisvesting ambassades	€ 10,0	€ 132,9
Ambtelijke ondersteuning ministeries en ambassades	€ 5,0	€ 137,9
Diverse onderzoeken	€ 1,0	€ 138,9
Derving inkomsten uit vermogensbelasting	€ 192,0	€ 330,9
Huisvestingskosten paleizen	€ 10,0	€ 340,9
Gederfde opbrengsten kunsthandel	€ 1,4	€ 342,3

Totaal jaarlijkse kosten: € 342.300.000

1. De officiële kosten tegen het licht

De Nederlandse monarchie kost jaarlijks bijna vijftig miljoen euro, zo staat het klip en klaar in de begroting te lezen. Dat is maar schijn, want alleen al de *directe* kosten zijn zeker het dubbele, zo'n 100 miljoen euro. Daarbij komen indirecte kosten en gedeelde inkomsten door belastingvrijstellingen.

De Grondwet bepaalt in artikel 40 dat de koning een uitkering van de staat ontvangt. De Wet financieel statuut van het Koninklijk Huis (WFSKH) uit 1972 werkt deze grondwetsbepaling verder uit.

In de rijksbegroting worden uitgaven voor koning, echtgenote en koning die afstand van het koningschap heeft gedaan, dus voor Willem-Alexander, Máxima en Beatrix, gesplitst in drie delen: een persoonlijk inkomen (A), personeels- en materiële kosten (B) en functionele uitgaven en doorbelaste kosten ten laste van andere begrotingshoofdstukken dan de eigen begroting van de koning (C). Het persoonlijk inkomen voor dit trio staat in de begroting van de koning in 2018 op 8,2 miljoen euro, 143.000 euro meer dan in voorgaande jaren. In 2022 stijgt dit trouwens tot bijna 9,7 miljoen euro, omdat prinses Amalia dan 18 jaar is geworden en als 'vermoedelijke opvolger van de Koning' op 1,5 miljoen per jaar kan rekenen.

De 'functionele uitgaven die te relateren zijn aan de uitoefening van het koningschap', zoals de officiële formulering luidt, zijn goed voor 28,3 miljoen euro. Voor de C-component (doorbelaste kosten ten laste van andere begrotingshoofdstukken) komt daar nog 5,8 miljoen euro bij. In 2018 is dat in totaal dus 42,3 miljoen euro. Dit is inclusief het gebruik van luchtvaartuigen (geraamd op bijna 834.000 euro); eerder betrof dat grotendeels het gebruik van het regeringsvliegtuig PH-KBX. Nu dat niet meer beschikbaar is en de aangeschafte Boeing pas begin 2019 arriveert, wordt het geld besteed aan de huur van andere vliegtuigen. Wie mocht twijfelen over het nut daarvan wordt op de website van het koninklijk huis terecht gewezen: 'De Koning en de echtgenote van de Koning vliegen altijd in het openbaar belang,' heet het daar.

Maar dit is nog niet alles. Er komt nog 17,1 miljoen euro bij, zo blijkt uit de zogenaamde extracomptabele bijlage bij de begroting. Het gaat daarbij om 2 miljoen euro voor uitgaande staatsbezoeken, officiële bezoeken en werkbezoeken (dit slaat neer op de begroting van Buitenlandse Zaken), 15 miljoen euro voor de paleizen Huis ten Bosch, Noordeinde en het Koninklijk Paleis in Amsterdam (op de begroting van Wonen en Rijksdienst) en 87.000 euro onderhoudskosten van het jacht De Groene Draeck (op de begroting van Defensie). De officiële totale kosten bedragen daarmee 59,4 miljoen euro.

Onzichtbare beveiligingskosten

Een groot deel van de kosten zit 'onder water' in de vorm van beveiliging en bewaking. Dit vormt een onderdeel dat voor rekening komt van de ministeries van Veiligheid en Justitie en van Defensie.

Ook in de genoemde extracomptabele bijlage die sinds 2016 bij de begroting zit blijven die kosten onzichtbaar. In deze bijlage is slechts te lezen: 'Uit dit budget worden uitgaven voor alle beveiliging van personen en objecten gedaan, dus voor zowel leden van het koninklijk huis als leden van het kabinet en de Eerste en Tweede Kamer. Het budget laat niet zien hoe de uitgaven in het budget worden verdeeld over de verschillende personen en objecten. Dat zou veiligheidsrisico's kunnen opleveren, omdat dit ongewenst informatie over de beveiliging zou kunnen geven'.

'Geheime' beveiligingskosten toch openbaar gemaakt

Opvallend daarbij is dat die ongewenste informatie een paar jaar geleden wél openbaar is gemaakt en toen weinig opzien heeft gebaard. In 2009 waren de 'overige uitgaven' voor het koninklijk huis namelijk ruim 77 miljoen euro, inclusief beveiligingskosten. Die kwamen toen

nog voor rekening van het ministerie van BZK (13.750.000 euro) en van Defensie (25.898.000 miljoen euro), bij elkaar dus bijna 40 miljoen euro. Samen met de declarabele functionele uitgaven in dat jaar van ruim 25 miljoen euro en de grondwettelijke uitkeringen van bijna 7 miljoen euro leverde dat een totaal kostenplaatje op van 110.036.000 euro op aan kosten koninklijk huis.

Dit bedrag komt uit een rapport dat is opgesteld door oud-minister van Financiën Gerrit Zalm in opdracht van minister-president Balkenende. Aanleiding daarvoor was de wens de begroting van het koninklijk huis een andere vorm te geven, wat vervolgens ook is gebeurd (alle aanbevelingen uit het rapport werden overgenomen).

Van 2009 is zonder al te veel problemen naar het heden te extrapoleren, want we kunnen aannemen dat de kosten voor beveiliging sindsdien niet substantieel zijn gewijzigd. Als het al is gelukt om efficiënter te werken – wat immers het nobele streven van elk kabinet is – dan wordt de eventuele opbrengst daarvan ongetwijfeld teniet gedaan door de (lichte) inflatie en de scherpere beveiliging als gevolg van de toegenomen terreurdreiging in de afgelopen jaren. Anders gezegd: we kunnen stellen dat ook nu de beveiligingskosten voor de leden van het koninklijk huis neerkomen op zeker 40 miljoen euro. Als we dan de A-, B- en C-componenten plus de bedragen in de extracomptabele bijlage plus beveiligingskosten bij elkaar optellen, komen we op 99,4 miljoen euro. Dat is conservatief gerekend, grote kans dat het meer is. Bovendien is ook dit bedrag nog aan de krappe kant, want ter wille van de monarchie worden ook elders uitgaven gedaan.

Koningsdag

Zo is er Koningsdag, in 2016 gevierd in Zwolle. De gemeente had daar een begroting van 920.000 euro voor opgesteld. Dordrecht deed het in 2015 voor 955.198 euro, Tilburg was in 2017 de gelukkige en had er in de begroting 700.000 euro voor gereserveerd. In alle gevallen gaat het alleen om externe kosten, de ongetwijfeld vele werkuren van de gemeenteambtenaren zijn niet berekend. Al met al kunnen we ramen dat elke Koningsdag rond één miljoen euro kost, waarmee het tussenbedrag oploopt naar 104 miljoen euro.

Er is meer: wat kost het een gemeente als een *royal* een ‘eenvoudig’ werkbezoek brengt? In 2013 legde het koninklijk paar een twintig minuten durend ‘flitsbezoek’ af aan de stadskern van Hoorn. De kosten daarvan ten laste van de gemeentelijke begroting bedroegen 75.000 euro, zo deelde het college van B en W mee na vragen vanuit de gemeenteraad. Het overgrote deel van dit bedrag ging op aan incidentele beveiligingsmaatregelen. Een deel van de binnenstad werd gedurende een groot deel van de dag afgesloten. Ondernemers klaagden over omzetverliezen. Die zouden eigenlijk ook bij de monarchale kosten moeten worden opgeteld, maar laten we uitgaan van dat bedrag van 75.000 euro voor 20 minuten.

In het *Jaaroverzicht van het Koninklijk Huis*, in februari 2016 voor de zevende keer verschenen, staan over het jaar 2015 zo’n 340 publieke activiteiten, zoals werk- en streekbezoeken, openingen van tentoonstellingen, het bijwonen van herdenkingen en toespraken. De ene activiteit is uitgebreider en gecompliceerder qua organisatie dan de andere, maar als we – op basis van de kosten in Hoorn – de kosten per keer op 75.000 euro schatten (grote kans dat het meer is), dan komt dat voor 300 activiteiten neer op 22,5 miljoen euro op jaarbasis. De keuze om slechts 300 bezoeken te tellen in plaats van 340 is omdat buitenlandse bezoeken niet zijn meegerekend. Daarvoor zijn immers al kosten opgevoerd in de begroting van Buitenlandse Zaken.

Daarmee komen we op een tussenstand van totale koninklijke kosten à 126,5 miljoen euro op jaarbasis, en dat alles gebaseerd op cijfers die we hebben geput uit officiële rapportages van de overheid.

Veel uitgaven zijn niet of nauwelijks en/of alleen bij benadering terug te vinden. Dat is niet slim, want elke keer dat er weer iets aan het licht komt, leidt dat tot heisa in de media en in de Kamer. Dat gebeurt over van alles, ook betrekkelijke kleinigheden als de

onderhoudskosten van De Groene Draeck. Aan voorbereidings- en vergadertijd is er over deze kwestie zo langzamerhand meer dan dat bedrag uitgegeven. Het gebeurt ook over wat er aan kosten nog gaat komen, zoals de aankondiging van de toelage van 1,5 miljoen euro die kroonprinses Amalia vanaf haar achttiende krijgt. Overigens: toen de toenmalige kroonprinses Juliana in 1927 achttien jaar werd, kreeg ze uit 's Rijks kas een jaarlijkse toelage van 200.000 gulden. Als je de koopkracht van dat bedrag omrekent naar het heden (het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft een handige omrekentool) komt dat, misschien niet eens heel toevallig, neer op 1,5 miljoen euro.

Verontwaardiging en gedoe

Alle, maar dan ook écht alle uitgaven op een rijtje leidt ook tot verontwaardiging en gedoe, maar het is voor een vaardige premier beter uit te leggen. Bovendien is de discussie dan in één keer gevoerd, terwijl die nu steeds weer opnieuw oplaait. Het ooit bestaande idee 'zolang het maar niet al te duidelijk is wat het koningshuis kost, komt er geen gedoe over' is al lang is zijn tegendeel omgeslagen. Niet voor niets vroeg de Kamer in oktober 2014 in een motie van Pechtold en Van Toorenburg om meer transparantie ten aanzien van de kosten van het koningshuis. Toevoeging van een extracomptabele bijlage aan de begroting zonder dat alle kosten daarin te vinden zijn, heeft daar weinig verbetering in gebracht.

2. Verborgen kosten binnen het ambtelijke apparaat

De leden van het koninklijk huis hebben een aantal privileges die de Staat geld kosten, zonder dat die in de boeken staan als uitgaven voor het koninklijk huis. Omdat deze kosten niet opvraagbaar zijn, betreden we hier het domein van het creatieve rekenwerk.

Koninklijke accommodaties ambassades

Nederland heeft wereldwijd circa 140 ambassades en consulaten. De ambassades hebben niet zelden een ruimte beschikbaar die uitsluitend ten dienste staat voor een bezoek van het Nederlandse staatshoofd, bestaande uit slaapgelegenheid en ruimtes voor sanitaire voorzieningen. Vanzelfsprekend staan deze ruimten bijna voor 100 procent van de tijd leeg. Deze leegstand brengt wel veel kosten met zich mee. Ze moeten worden schoongehouden en bij tijd en wijle een verfje krijgen. Het hoeft geen betoog dat deze kosten niet in verhouding staan tot het weinige gebruik dat er door het staatshoofd – of door familieleden die uit naam van het koningschap waarnemen – van wordt gemaakt.

(Voormalige) ambtenaren bij het ministerie van Buitenlandse Zaken wisten ons via *WillyLeaks* overigens te melden dat het in het verleden veelvuldig is voorgekomen dat het staatshoofd de ruimte op de ambassade niet toereikend vond en de voorkeur gaf aan een verblijf in een veel-sterren hotel, waarmee de kosten nog hoger opliepen.

Veelvuldig gefrequenteerd werd sinds de komst van Máxima Zorreguieta in de Oranje-gelederen de Ambassade in Buenos Aires. Voordat Willem-Alexander staatshoofd werd heeft hij, als prinsenvaar samen met Máxima, vele malen voor langere tijd de familie Zorreguieta bezocht. Onmiskenbaar betrof het een familiebezoek, maar voor deze gelegenheden werd de beschikbare ruimte in de ambassade voor het staatshoofd dankbaar gebruikt. De grens tussen functioneel en privégebruik is hier vaag.

Ook de ambassade in Parijs werd volgens onze ambtelijke bronnen veelvuldig gebruikt door Máxima, die daarbij vooral werd gelokt door de *haute couture* van de modestad.

Ambassades plegen op A-locaties in de duurste steden ter wereld te staan. De bouw van de ambassade in Berlijn kostte bijvoorbeeld 57,5 miljoen euro en de ambassadeur in Moskou is jaarlijks 1,5 miljoen euro aan huisvesting kwijt. Het exacte aandeel dat hier wordt opgeofferd aan een mogelijk koninklijk bezoek valt natuurlijk niet te becijferen – maar een schatting 10 miljoen euro op jaarbasis lijkt wel het allerlaagste minimum.

126,5 miljoen plus 10 miljoen levert een tussenstand op van 136,5 miljoen euro per jaar in de meest behoudende berekening denkbaar.

Hulpambtenaren van BZ

Eveneens niet zichtbaar in de rijksbegroting is het feit dat diplomaten van Buitenlandse Zaken, direct en ook ondersteunend werkzaam zijn voor het Hof [d.i. het Kabinet van de Koning(in)], de privésecretarie van de majesteit op Noordeinde en allerlei andere privé- en zgn. functionele uitjes en ontmoetingen van de familie van Oranje.

Al deze ambtelijke kosten (uren, extra werkzaamheden, allerlei inzet van ambassades in het buitenland) zouden bij de kosten voor het koningshuis moeten worden opgeteld. Het gaat hier voornamelijk om medewerkers op academisch niveau die volgens het Bezoldigingsbesluit Rijksambtenaren (BBRA) tussen de schalen 11 tot 20 zitten, hetgeen minimaal goed is voor een maandsalaris van 2.996,94 euro (schaal 11) en maximaal 9.159,50 (schaal 18).

Alle buitenlandse contacten van het Hof en de familie van Oranje worden voorbereid en begeleid door Buitenlandse Zaken. Dat betreft niet alleen de inhoudelijke, maar ook de praktische zaken bij staatsbezoeken (inkomend en uitgaand) en allerlei andere bezoeken van buitenlandse functionarissen en ook (semi-) privéreisjes van de Oranjes. Voor officiële

bezoeken en contacten moet altijd een

(omvangrijk) achtergrond- en gespreksdossier worden samengesteld – zeer tijdrovend werk. Al het andere werk moet daarvoor namelijk wijken: het Hof heeft altijd voorrang. En teksten mogen b.v. geen afkortingen bevatten: alles moet voluit uitgeschreven worden. Jarenlang was een oud-ambassadeur (niveau directeur-generaal) volledig vrijgesteld om fulltime al deze Hofdossiers nauwgezet te bekijken en beoordelen.

Voor een inkomend staatsbezoek moet niet alleen voor de majesteit zelf een (gespreks-) dossier worden voorbereid maar ook voor diens partner – die immers ook een gesprek gaande moet zien te houden.

In de tijd dat Willem-Alexander nog kroonprins was, was er volgens de ambtelijke bronnen die ons via *WillyLeaks* contacteerden op het Ministerie van Waterstaat een complete ambtelijke unit voor hem

werkzaam vanwege zijn waterbeheer-hobby. Ambtenaren op BZ maakten mee dat de kroonprins jaarlijks naar Duitsland afreisde (ook voor privébezoeken) en dat hij daar bezoeken en gesprekken had die ook moesten worden voorbereid. Ook moest dan het complete Consulaat-Generaal wekenlang in de touwen om e.e.a. voor te bereiden. Ambtenaren die weigerden dit op zich niet binnen hun functieomschrijving vallende werk te doen, eindigden hun

ambtelijke bestaan op de *Boulevard-of-Broken-Dreams* (het souterrain bij BZ waar alle hopeloze gevallen hun dagen slijten met zinloze zgn. projecten).

Marathon van New York

Hierbij ook relevant is dat als iemand van de koninklijke familie ook maar ergens heen gaat, ook voor vakantie of weekendtrip, de hele ambassadestaf in dat land klaar moet staan om te assisteren. Er gaat dan een officieel bericht uit aan de ambassadeur dat een lid van de koninklijke familie ‘in uw ambtsgebied verblijft, dan-en-dan aankomt (vervoer klaarstand graag)’, waarbij verwacht wordt dat aan alle behoeften tegemoet wordt gekomen. Berucht bij het Consulaat te New York is de marathon van New York, waar de broers Van Vollenhoven altijd graag meelopen, volledig gefaciliteerd door de rijksambtenarij. De gehele consulaatsstaf is dan z'n hele weekend kwijt om de prinsen te accommoderen.

Bij een staatsbezoek moeten er ook tafelredes worden geschreven. Die van de MP en andere ministers worden uiteraard geschreven op hun departementen en die van de majesteit plegen te worden geschreven op BZ in samenwerking met het Kabinet van de Koning (ook rijksambtenaren). In de tijd van het koningschap van Beatrix kwam het overigens ook regelmatig voor dat de majesteit dat zelf wilde doen, althans, niet zelf natuurlijk, maar wel uit het zicht van de verantwoordelijke ministers, dus: op haar eigen Noordeinde-privé-secretariaat. Ook daar werden dan ambtenaren van BZ bij ingezet, aangezien BZ'ers geacht worden goed gescreend te zijn.

Voorts moet hier ook de andere dan inhoudelijke bijstand tijdens staats- en andere bezoeken worden genoemd, oftewel alle klusjes om de koninklijke familie tevreden te houden.

Natuurlijk, ook een president zou bij de uitoefening van zijn functie ambtelijke ondersteuning behoeven, maar in dat geval zou er niet een hele familie moeten worden bediend, en zou het maar een fractie kosten vna het nu gependeerde bedrag. We schatten de kosten van deze ambtelijke hulptroepen die niet als zodanig in de rijksbegroting te traceren zijn als koninklijke kosten heel conservatief op 5 miljoen euro per jaar, waarmee de tussenstand inmiddels is opgelopen op 141,5 miljoen euro per jaar.

Aansturing Dienst Koninklijke en Diplomatieke Beveiliging

Naast de ambtenaren van BZ waarover het koninklijk huis kennelijk vrijelijk mag beschikken zonder dat hun kosten worden opgeteld in de officiële rekensommen van de koninklijk

kosten, werd in de affaire die speelde rond Edwin de Roy van Zuydewijn in 2013 ook duidelijk dat het koningshuis kennelijk ook als opdrachtgever fungeert van diverse veiligheidsdiensten. Zo moest premier Rutte de Tweede Kamer in 2013 bekennen dat het wijlen prins Bernhard was geweest die in 2000 de Dienst Koninklijke en Diplomatieke Beveiliging (DKDB) opdracht gaf om de gangen van Edwin de Roy van Zuydewijn na te gaan. Dat bleek uit Rutte's antwoorden na Kamervragen die volgden op een onthulling van journalist Joost Ramaer in weekblad *De Groene Amsterdammer* van 27 november 2013. Behalve de ex-van prinses Margarita zouden ook zijn 'ouders en zusters' zijn onderzocht.

Minister-president Balkenende verklaarde in maart 2003 in een brief aan de Tweede Kamer dat de geheime diensten tegen Edwin waren ingezet door Felix Rhodius, de toenmalige directeur van het Kabinet der Koningin. De Roy van Zuydewijn bleek ook nog onderzocht door de AIVD (voorheen de BVD), die het dossier van De Roy van Zuydewijn bij de sociale dienst in Amsterdam lichtte nadat Bernhard De Roy van Zuydewijn – zo blijkt uit een mededeling van ex-*Volkskrant*-hoofdredacteur Pieter Broertjes, die Bernhard lang heeft geïnterviewd – had omschreven als 'een vijandelijk projectiel dat onschadelijk moet worden gemaakt'. Uit een onthulling van *EenVandaag* in 2006 bleek dat het particuliere detectivebureau K-2 in 2003 was ingezet om De Roy van Zuydewijn te schaduwen. Onder de camouflage van de ministeriële verantwoordelijkheid ligt er kennelijk een open mogelijkheid voor de koninklijke familie om veiligheidsdiensten en privédetectives op kosten van de Staat aan te sturen met opdrachten die hun privédoel betreffen.

Ook van de verantwoording van dit 'meerwerk' ontbreekt ieder spoor in de boeken. We hanteren bij deze cijferexercitie een jaarlijkse post van een – wederom minimaal geschat - miljoen euro per jaar, waarmee we uitkomen op een tussenstand van 142,5 miljoen euro.

3. Fiscale privileges

‘Koning dumpst belastingmannetje’ kopte *De Telegraaf* op 3 mei 2016. Op basis van ‘betrouwbare bronnen rond het koningshuis’ wist de krant te melden dat het koninklijk huis na ruim een halve eeuw had besloten zijn belastingaangifte niet langer te laten verzorgen door het accountantsbureau KPMG Meijburg in Amstelveen, waar accountant Jos de Bruyn bekend stond als de ‘boekhouder van Oranje’. Geruchten dat er een ‘zakelijk conflict’ ten grondslag lag aan de breuk konden niet worden bevestigd.

De behandeling van de meest prestigieuze klant van het belastingadviesbureau, dat sinds 1939 de aangiftes van de leden van het koninklijk huis zou hebben verzorgd, ging binnen Meijburg decennialang met extreme geheimhouding gepaard. ‘De medewerker die de aangifte van het koninklijk huis uitvoerde, beschikte over een aparte kamer met een eigen kluis’, verklapte een voormalige manager aan *De Telegraaf*. ‘Voordat hij naar de wc ging of koffie wilde halen, moest hij eerst alle papieren in de kluis leggen en vervolgens ook zijn kamer op slot doen.’

Best bewaarde geheim van Nederland

Die extreme geheimhouding behoeft niet te verbazen, want de grootte van het vermogen van het koningshuis is zonder enige twijfel het best bewaarde geheim van Nederland. Een geheim dat niet louter een privéaangelegenheid van de Oranjes is, aangezien het vermogen van de vorst, alsmede dat van Maxima en Beatrix, volgens artikel 40 van de Grondwet ‘voor zover dienstbaar aan de uitoefening van de functie’ vrijgesteld is van vermogensbelasting.

De drie zijn met hetzelfde artikel in de Grondwet ook vrijgesteld van het betalen van belastingen over schenkingen en erfenissen die ze van een ander lid van het Koninklijk Huis ontvangen. Artikel 33 van de Successiewet voorziet er in dat iedereen die een schenking of een erfenis ontvangt van de Koning of een ander lid van het Koninklijk Huis daarover geen belasting betaalt.

Dat is alles bij elkaar een genereus pakket aan maatregelen voor het Koningshuis om uit het zicht van de fiscus te schuiven met kapitaal en goederen.

Daarnaast zijn de *royals* volgens de Wegensverkeerswet vrijgesteld van motorrijtuigenbelasting en hoeft de koning op grond van een Europese verordening geen invloerrechten te betalen over giften of geschenken die in het kader van internationale betrekkingen zijn gedaan, maar die privileges blijven in dit verband buiten beschouwing.

Vermogensbelasting

Voor een privépersoon bedraagt de vermogensbelasting sinds 2017 maximaal 1,6 procent, schenk- en erfbelasting kan oplopen tot 40 procent. Schenk- en erfbelasting wordt progressief berekend, afhankelijk van de hoogte van de verkrijging en de relatie van de overledene met de ontvanger. Al die koninklijke vrijstellingen staan dus voor geld dat de schatkist misloopt wegens het bestaan van de monarchie met haar huidige spelregels. De relevante vraag in dit verband is over hoeveel kapitaal het Koningshuis (dus anno 2018 Willem-Alexander, Máxima en Beatrix) beschikken dat bij de gratie van het bestaan van de monarchie wordt onttrokken aan de schatkist.

Rijkste vrouw ter wereld

Slechts eenmaal vond er in naam van de regering een onderzoek plaats naar de hoogte van het vermogen van het koningshuis. Dat ging in 1968 van start op last van het kabinet-De Jong en werd uitgevoerd door de Commissie-belastingvrijdom koninklijk huis, onder leiding van de VVD’er David Simons, hoogleraar staats- en administratief recht aan de Nederlandse Economische Hogeschool in Rotterdam, de PvdA’er Jo van der Hoeven, hoogleraar staatsrecht aan de Universiteit van Amsterdam, en Jan de Pous, die namens de Christelijk-Historische Unie minister van Economische Zaken was geweest in het kabinet-

De Quay (1959-1963), en sinds 1964 voorzitter was van de Sociaal-Economische Raad. Het doel was dat aan de belastingsvrijdom die de Oranjes tot dan toe hadden genoten paal en perk werd gesteld, maar dat bleek niet zo eenvoudig. De commissie kreeg ambtenaren van het ministerie van Binnenlandse Zaken ter beschikking gesteld die een blikje in de koninklijke boekhouding mochten werpen.

De bevindingen van de commissie over de hoogte van het Oranje-vermogen werden nooit naar buiten gebracht, alleen dat dit vermogen veel kleiner zou zijn dan was aangenomen. Naar de pers werd gelekt een bedrag van 80 miljoen gulden aan privévermogen van Juliana, de toenmalige vorstin. Wanneer men de historische opbouw van het Oranje-kapitaal sinds de eerste Oranje-koning Willem I overziet, mocht dat bedrag opvallend laag worden genoemd.

Deal of geen deal?

Binnen de commissie-Simons bestond grote onenigheid over de vraag of de leden van het Koningshuis ook successierechten (erf- en schenkbelasting) zouden moeten gaan betalen, zo blijkt uit het rapport *Het inkomen van de koning*, dat eind 2017 in opdracht van premier Rutte werd gepubliceerd door een commissie onder leiding van hoogleraar parlementaire geschiedenis aan de Radboud Universiteit Carla van Baalen. Deze had opdracht gekregen om uit te zoeken of een onthulling van *RTL Nieuws* over een geheime deal tussen het koningshuis en het kabinet-De Jong, waarbij het koningshuis werd gecompenseerd voor de belasting die het vanaf 1970 moest gaan afdragen, op waarheid berustte.

De PvdA'er Van der Hoeven was binnen de commissie belastingvrijdom voorstander van de lijn dat de leden van het koninklijk huis voortaan ook belasting zouden afdragen over erfenissen en schenkingen, zo blijkt uit het rapport van de commissie-Van Baalen, die onder meer toegang had tot de aantekeningen van de toenmalige secretaris-generaal van het ministerie van Algemene Zaken jhr. A.J.M. van Nispen tot Pannerden, die in het herzieningstraject van de financiële relatie tussen de koning en het Rijk een cruciale rol speelde. Van der Hoeven bewoog hemel en aarde om de koning te verplichten successierechten af te dragen, maar het kabinet-De Jong wenste daar niet op in te gaan en liet in de Grondwet opnemen dat de leden van het koninklijk huis vrij zijn van erf- en schenkbelasting. Van der Hoeven beklagde zich steen en been, maar werd *overruled* door staatssecretaris van Financiën Grapperhaus, vader van de huidige minister van Justitie.

‘Kom niet aan het inkomen van de Oranjes’

Toen Van der Hoeven vervolgens in 1980 voorgedragen werd als vicevoorzitter van de Raad van State, stak Beatrix daar een stokje voor. ‘Je moet niet aan het inkomen van de Oranjes komen’, verklaarde toenmalig premier Van Agt daaromtrent tegenover H.U. Jessurun d’Oliveira in *De Republikein* van juni 2016.

In het rapport van de commissie-Simons werd het vermogen van het Koningshuis niet gespecificeerd. Er stond alleen in te lezen dat ‘de Koningin en leden van haar Huis’ niet beschikten ‘over geldelijk inkomen verschaffende vermogens van zeer grote hoogte’.

Maar hoe betrouwbaar was die mededeling? Een ex-ambtenaar van Binnenlandse Zaken die betrokken was geweest bij de naspeuringen van de commissie-Simons, de latere hoogleraar Rechtsgeleerdheid aan de Nederlandse Economische Hogeschool te Rotterdam H. van Maarseveen (1926-2012), kwalificeerde het onderzoek naar het vermogen van de Oranjes als ‘fake’. In een interview met Jan Brokken van het weekblad *Haagse Post* op 28 februari 1976 stelde Van Maarseveen: ‘Het vermogen van de Oranjes moet veel groter zijn geweest dan toen is vastgesteld. De informatie die de regering destijds aan het parlement heeft gegeven – namelijk dat het vermogen niet zo groot is als werd verondersteld – is foutief.’

Andere autoriteiten op dit gebied hebben eveneens hun scepsis over de lage schatting van de commissie-Simons geuit. Hoogleraar Algemeen Belastingrecht van de Universiteit van Leiden H. Vording schreef in zijn *Fiscale positie van de koning* (2015): ‘Met betrekking tot de

vrijstelling voor het successierecht is de vraag, of de in 1970 aangevoerde overweging dat het staatshoofd “niet beschikt over een zeer hoog vermogen” nog immer juist is.’

Koninklijk vermogen ondergebracht in stichtingen

Bijkomend probleem bij deze discussie is dat het vermogen deels is ondergebracht in stichtingen die niet belastingplichtig zijn. Premier Rutte verklaarde in 2012 in de Tweede Kamer dat de financiële belangen van de koning veelal weggestopt zijn in beheersstichtingen die niet meer terug te voeren zijn op personen en fiscaal onbelast blijven zolang dit vermogen niet wordt aangesproken. Dat werd ook bevestigd in een rapport in 2015 door de Algemene Bestuursdienst (ABD), een collectieve denktank van topambtenaren die was ingeschakeld om de belastingvrijdom van het koningshuis te voorzien van een onderbouwing.

In hun rapport *‘Begroting van de Koning, evaluatie begroting van de Koning en onderzoek rationale van belastingvrijdom en hoogte grondwettelijke uitkeringen’* schrijven de ABD-ambtenaren Geert van Maanen en Marcel van Gastel: ‘Indien de belastingvrijdom zou vervallen voor de vermogensbestanddelen die dienstbaar zijn aan de uitoefening van de functie, lijkt dat geen gevolgen te hebben aangezien deze zijn ondergebracht in stichtingen.’

Het bestaan van deze stichtingen wordt bevestigd in het rapport-Van Baalen. Het gaat om de stichting Kroongoederen van het Huis Oranje-Nassau genoemd, de stichting Fonds voor functionele kosten voor het Huis Oranje-Nassau en de stichting Functionele kosten Z.K.H. de Prins der Nederlanden.

Deal of geen deal II

Er was, concludeerde de commissie-Van Baalen, eind jaren zestig geen ‘geheime belastingdeal’ om de Oranjes te compenseren voor het verlies van een stukje van hun belastingvrijdom. Maar er was wel degelijk een deal. ‘Het was duidelijk dat er een relatie was tussen de afschaffing van de gedeeltelijke belastingvrijdom en de invoering van het inkomensbestanddeel’, aldus de commissie in het rapport. ‘Maar minder duidelijk was hoe deze relatie precies in elkaar stak. Daarover werd in de openbaarheid niets gezegd. Tijdens de interne discussies kwam dit punt echter nadrukkelijk naar voren.’

Kortom: die compenserende maatregelen waarmee *RTL Nieuws* op de proppen kwam, bestonden wel degelijk en ze zijn anno 2018 nog steeds van kracht. Ze waren alleen niet zo geheim als werd gesuggereerd. De leden van het koninklijk huis verloren hun belastingvrijdom maar zeer gedeeltelijk. Ze bleven vrij van vermogensbelasting ‘voor het deel van het vermogen dat dienstbaar is aan de uitoefening van hun functie’ en erfbelasting hoefden ze onder het nieuwe regime vanaf 1970 ook niet af te dragen. De PvdA legde zich daarbij neer, ondanks de terechte constatering van de PvdA-Kamerlid Van den Bergh in 1971 dat ‘successierecht een gezonde zaak is. Als dat aantasting van het vermogen betekent – het zij zo. Dat is normaal. Zoals het voor iedereen opgaat, geldt dat dan ook hier’.

Stemmen contra de koninklijke belastingvrijheid

Het zijn niet de minste stemmen die zich hebben gekeerd tegen de koninklijke belastingvrijheid. In zijn in 2014 verschenen werk *Inkomstenbelasting 2001* uit emeritus-hoogleraar Leo Stevens, die kroonlid is van de Sociaal-Economische Raad (SER) en betrokken was bij de herziening van het Nederlandse inkomstenbelastingstelsel in 2001, stevige kritiek op de ‘achterhaalde’ wetgeving inzake de fiscale positie van het koninklijk huis. ‘Het is opmerkelijk dat in 2008 bij herziening van het financieel statuut niet tevens de gelegenheid te baat is genomen de achterhaalde fiscale regels rond het koninklijk huis bij de tijd te brengen door daarvoor een eigentijdse regeling te treffen’, aldus Stevens. ‘Het onbelast laten van het koninklijk vermogen is niet overeenstemming met de Wet IB 2001. Opmerkelijk is dat dit nog steeds niet is gebeurd.’

Ook Hoogleraar Algemeen Belastingrecht Henk Vording van de Universiteit van Leiden liet zich in die richting uit in zijn artikel ‘De fiscale positie van de Koning’ in het *Weekblad*

voor *Fiscaal Recht*. Hij opperde daarin kritisch te kijken naar de ‘vrijstellingen in de vermogenssfeer’ van de koning.

Op zoek naar het werkelijke Oranje-vermogen

Maar hoeveel geld zou er voor de schatkist verloren kunnen gaan aan deze gedeeltelijke belastingvrijdom? In zijn boek *Het Oranjekapitaal – een onderzoek naar het vermogen van de invloedrijkste familie van Nederland* uit 2004 schat Philip Dröge het door de eeuwen opgebouwde vermogen van het koningshuis op 1,3 miljard euro. In de *Quote 500* van 2016 wordt het Oranje-kapitaal wat bescheidener op 900 miljoen euro geschat. In 2002 kwam het Amerikaanse zakenblad *Forbes* in zijn spraakmakende lijst van de rijken der aarde nog op een bedrag van 2,5 miljard dollar voor de Oranje-vorstin. Dat leidde tot een boos telefoontje en daarop een brief op poten van prins Bernhard. Die deed de schatting af van *Forbes* af als ‘belachelijk’. Aangeslagen begon *Forbes* het Oranje-kapitaal vervolgens te downplayen. Er bleef 250 miljoen dollar over. Volgens de *Financial Times*, die melding maakte van het contact tussen de prins en *Forbes*, was het ‘enige echte geld weggestopt in een bescheiden aandelenpakket Koninklijke Shell en ABN Amro’.

Gezien de historisch traceerbare opbouw van het Oranje-kapitaal moet dat bedrag onwaarschijnlijk laag worden genoemd.

Aandelenpakket ABN Amro

In 1824 verwierf Willem I een belang van 11 procent in de Nederlandsche Handelsmaatschappij (NHM), de voorloper van de ABN-Amro. De inleg van Willem I bedroeg 4 miljoen gulden, en daarmee werd het koningshuis de belangrijkste aandeelhouder van deze handelsbank. Dat het koningshuis ook na de dood van Willem I een dikke vinger bleef houden in de Nederlandse Handelsmaatschappij blijkt uit een opmerking in het proefschrift *Voor Handel en Maatschappij Geschiedenis van de Nederlandsche Handel-Maatschappij, 1824-1964* van T. De Graaf. Deze meldt dat in 1956 een besluit van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen van de NHM om het presidentschap af te schaffen werd teruggedraaid vanwege bezwaren van prins Bernhard, hoewel deze na zijn korte ‘stage’ bij de bank bij zijn komst in Nederland geen officiële functie bij de NHM had. De NHM fuseerde in 1964 met de Twentsche Bank en heette vanaf dat moment de Algemene Bank Nederland, die weer fuseerde met de AMRO en zo uitgroeide tot een van de grootste bankbedrijven in Nederland.

In 2007 bracht een consortium bestaande uit Fortis, Royal Bank of Scotland (RBS) en Santander een succesvol bod uit op alle uitstaande aandelen van ABN Amro. De totale overnamesom bedroeg ongeveer 72 miljard. De inleg van 4 miljoen door Willem I was daarmee in 2007 circa 6 miljard waard geworden, aangenomen dat het koningshuis bij elke (claim)emissie een proportioneel aantal aandelen had bijgekocht en dat de aandelen nooit zijn verkocht. Tot voor enkele maanden voor het overnamegevecht vanaf eind 2006 schommelde de koers van de ABN Amro op iets boven de 40 miljard. Dat betekent: als de koninklijke familie de aandelen voor 2007 al verkocht zou hebben, zou het dus niet gaan om zes miljard, maar eerder om 4 miljard.

Koninklijke olie

Koning Willem III, de kleinzoon van Willem I, nam in 1890 een fors belang in de aandelen van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Exploitatie van Petroleumbronnen in Nederlandsch-Indië, die in 1907 fuseerde met de Shell en sindsdien de Koninklijke/Shell Groep heette. In zijn studie *Henri Deterding, De Koninklijke, de Shell en de Rotschilds*, over de directeur van de Shell-groep van 1901 tot 1937 Henri Deterding, vermeldt financieel analist Paul Hendrix dat het koninklijk huis in het perspectief van Deterding ‘als medeoprichter en grootaandeelhouder van de Koninklijke een belangrijke plaats innam’. Hoe groot het aandeel van Oranje in Shell is, is nooit officieel gemeld. In april 2018 wist de Rijksvoorlichtingsdienst te melden dat Willem-Alexander zelf geen aandelen had in de

oliemaatschappij. Maar die aandelen kunnen even goed in handen zijn van zijn moeder of van zijn vrouw (die er ook geen belasting over hoeven te betalen) of geparkeerd bij een van de stichtingen waar het Oranje-vermogen is ondergebracht.

Wettelijk is er een verplichting dat belangen van meer dan vijf procent dienen te worden gemeld. Met een belang tot vijf procent kan een aandeelhouder dus onder de radar blijven. Een belang in Shell van vijf procent zou anno 2018 echter al goed zijn voor minstens 6 miljard euro. Ook hier geldt: wellicht zijn die aandelen al doorverkocht en omgezet in andere belangen. Hoe dan ook moet er iets van de investering door Willem III terug te vinden zijn in het vermogen van leden van het koninklijk huis.

Het aandelenpakket van de Oranjes moet in de loop der tijden breed zijn uitgewaaid over de hele wereld. In Nederland gelden ook Philips, KLM, DSM, Heineken, Unilever en Boskalis als bedrijven waar de Oranjes aandelen in hebben of hadden. Via *WillyLeaks* kwamen ook berichten binnen dat het koningshuis een aanzienlijk belang heeft in het miljardenbedrijf Urenco in Almelo, producent van verrijkt uranium. Wijlen prins Friso was daar werkzaam.

Ook interessant in dit verband is het door Dröge genoemde Bureau voor vermogensbeheer (Buvermo), later opererend onder de naam ON Groep, vernoemd naar de Oranje Nassau Mijnen in Limburg. Buvermo werd opgericht door de familie Teulings van uitgever VNU. Petro Antonio Ursone van de Hollandse Beton Groep, vriend van Bernhard, speelde een grote rol. Volgens een bron van Dröge investeerde Juliana een miljoen gulden in Buvermo, hetgeen een prima investering bleek toen het kabinet-Den Uyl de mijnen sloot en de aandeelhouders in de mijn met 300 miljoen werden gecompenseerd. Daarna werd Buvermo omgedoopt in de ON Groep en werd het kapitaal dat de sluiting van de mijn had opgeleverd belegd in olie en gas op de Noordzee, aldus Dröge. Dat zorgde ervoor dat de investering al snel werd verdubbeld.

Internationaal worden onder meer Exxon, American Express, British Petroleum, Goldman Sachs, Morgan Stanley, Anaconda Copper Inc, US-Steel, General Motors, Fiat en Rolls Royce genoemd als bedrijven met een Oranje-belang. Het koninklijk belang in de mijnbouwmaatschappij van de Rockefeller-dynastie zou dateren uit 1943, toen 14 procent van Anaconda werd gekocht via de Nederlandse ambassadeur in de Verenigde Staten, die klaarblijkelijk door de koninklijke familie in ballingschap was ingeschakeld om de aandelenportefeuille breder te spreiden. Het ging om een aankoop ter waarde van meer dan 80 miljoen dollar. Het zakenblad *Fortune* meldde deze aankoop in de editie van 12 oktober 1987.

Goed verdeeld

De Oranjes schijnen hun geld goed onder elkaar te hebben verdeeld. Dat doen ze al sinds oudsher. Zo stond prins Frederik, een oom van koning Willem III, in 1861 met een persoonlijk vermogen van 30 miljoen gulden te boek als de rijkste Nederlander en niet de koning zelf. In onze tijd was het Goldman Sachs-werknemer wijlen prins Friso die als de beheerder van het familiekapitaal te boek stond, en hij was vanwege zijn huwelijk met Mabel Wisse Smit uitgesloten van de erfopvolging.

Boekhouder dreigt met openbaarmaking

Uit berichtgeving van *Het Financieele Dagblad* bleek in januari 2018 dat de koninklijke familie minstens 51 beleggingsrekeningen heeft lopen bij Box Consultants in Waalre. Een ex-boekhouder van Box, Erwin Hogers, dreigde in een juridisch conflict met zijn ex-werkgever met openbaarmaking van de gegevens over deze koninklijke beleggingen. 'Weet de koning wel dat zijn vermogensbeheerder wordt verdacht van valsheid in geschrifte?', zou de ex-boekhouder – die inmiddels de wijk naar Zuid-Afrika zou hebben genomen – hebben gezegd tijdens een rechtszaak waarin zijn ex-werkgever hem op straffe van dwangsommen het zwijgen probeerde op te leggen. De advocaat van Box stelde bij die gelegenheid 'onomkeerbare gevolgen' in het vooruitzicht als de 'uiterst gevoelige informatie over cliënten van Box Consultants c.s. – onder wie leden van het Koninklijk Huis – op straat kan komen te

liggen'.

De boekhouder kreeg een sanctie van 2 miljoen euro opgelegd door het Gerechtshof als hij zijn mond tegen derden over Box zou openen. Vooralsnog is deze zaak in nevelen gehuld, maar het maakt wel duidelijk dat het aandelenbezit van de koninklijke familie inmiddels breed moet zijn verdeeld. Hier kan gerust over een zakenimperium worden gesproken – een imperium dat zich bovendien kan beroepen op unieke fiscale privileges.

12 miljard euro aan privévermogen?

Op grond van de hiervoor in beeld gebrachte historische opbouw van de Oranje-aandelenportefeuille sinds koning Willem I zou het vermogen van het minimaal moeten worden geschat op 12 miljard euro. Dat vermogen kan deels onder Willem-Alexander, deels bij zijn vrouw en deels bij zijn moeder zijn ondergebracht, of geparkeerd zijn in de stichtingen die het koninklijk huis heeft opgericht, en blijven zo uit het schotveld van de fiscus. En het zou wel een heel moedige belastingsinspecteur moeten zijn om daar moeilijke vragen over te gaan stellen.

Een einde aan de gedeetelijke belastingvrijdom van de Oranjes zou de Nederlandse schatkist een aanzienlijke inkomstenbron kunnen opleveren. Bij 1 miljard vermogen loopt de schatkist jaarlijks ruim 16 miljoen inkomsten mis, dat is al bijna gelijk aan het salaris van het volledige personeelsbestand van de Oranjes. Met 12 miljard gaat het om 192 miljoen euro. Daarmee kunnen alle kosten van het koningshuis worden voldaan. Vooralsnog moet dit hypothetische bedrag worden gerekend bij de kosten van het koningshuis – zodat de tussenstand inmiddels van 142,4 euro naar 334,4 miljoen euro is opgelopen.

Vrijstelling erfbelasting

Daarbij opgeteld dienen nog de gedeerde inkomsten vanwege de vrijstelling van erfbelasting. Volgens de huidige regels bedraagt erfbelasting bij een vermogen hoger dan 123.248 euro 20 procent voor echtgenoten en kinderen en 36 procent voor kleinkinderen. Bij een vermogen van 12 miljard euro gaat er dus met elk overlijden van een Oranje-vorst een bedrag van minimaal 240 miljoen euro aan erfbelasting verloren voor de schatkist. Gelet op de gemiddelde leeftijd van 75 die de Oranje-vorsten tot nu toe bereikten (Willem I 1772-1843, Willem II 1792-1849, Willem III 1817-1890, Wilhelmina 1880-1962, Juliana 1909-2004) kost deze belastingvrijstellingen de schatkist minimaal 3,2 miljoen euro op jaarbasis, waarmee we uitkomen op een tussenbedrag van 337,6 euro aan kosten per jaar.

4. Onroerend goed

130 miljoen aan paleizen gratis ter beschikking

In het huidige bestel worden paleis Noordeinde, paleis Huis ten Bosch en het Koninklijk Paleis Amsterdam door de staat gratis aan de Koning tot gebruik ter beschikking gesteld. Daarnaast komt de rekening voor renovatie en onderhoud en de WOZ-waarde ook bij de belastingbetaler terecht. Wanneer deze dure woon- dan wel kantoorruimte op A-locaties tegen commerciële tarieven zou worden verhuurd dan wel verkocht – hetgeen een gevolg zou kunnen zijn van de invoering van een republikeinse staatsvorm – zou dat de staat veel geld kunnen opleveren.

In de periode 1997-2000 bepaalde de gemeente Den Haag de waarde van Paleis Noordeinde op 18 miljoen euro en die van Huis ten Bosch op 7,5 miljoen euro, terwijl het paleis op de Dam een waarde vertegenwoordigt van maar liefst 100 miljoen euro, want tot die waarde is het bedrag van 10 miljoen gulden waarvoor de gemeente Amsterdam in 1936 afstand deed van alle rechten op het voormalige stadhuis inmiddels opgelopen. De gederfde staatsinkomsten als gevolg van het bestaan van de monarchie lopen daarmee op met 130 miljoen.

Belastingvrije schenking

Eind 2017 werd bekend dat prinses Beatrix haar landgoed De Horsten in Wassenaar en Voorschoten zeer recent aan haar zoon de koning had geschonken. Dankzij de het belastingvrije schenkingsrechtregime hoefde Willem-Alexander daar geen euro belasting over te betalen. De waarde van het geschonken landgoed wordt geschat op 25 miljoen euro, de waarde van de huizen en andere gebouwen die op de grond staan niet meegerekend. Met een heffing van 20 procent die normaal zou zijn voor andere stervelingen krijgt de BV Oranje hier ten koste van de Nederlandse staatskas een douceurtje van minimaal 5 miljoen euro.

Begin juni 2017 werd bekend dat de Nederlandse staat het paleis Soestdijk voor 1,7 miljoen euro heeft verkocht aan het concern Made by Holland, dat van het voormalige paleis van Juliana en Bernhard een centrum voor innovatie annex hotel wil maken. Dat is een opmerkelijk laag bedrag, aangezien het koningshuis Soestdijk in 1970 aan de staat verkocht voor 4.288.000 gulden. Heeft de staat Juliana indertijd veel te veel betaald? Het lijkt er sterk op.

In 2008 was er al commotie over de verkoop door de Oranjes aan het Rijk van het Haagse Oranje-pand Noordeinde 66 – direct naast paleis Noordeinde gelegen. Willem-Alexander verkocht dat pand voor 3,25 miljoen euro aan de Rijksgebouwendienst. Zelf had hij het in 1993 voor slechts 750 duizend gulden (zo'n 340 duizend euro) van zijn grootmoeder Juliana gekocht. Die enorme winst duidde er volgens critici op dat het koningshuis systematisch wordt bevoordeeld door de Rijksgebouwendienst. Het pand in kwestie ging, nadat de Staat het had verworven, dienen als *pied à terre* voor Beatrix. Daartoe moest het pand wel even worden opgeknapt: kosten 3,7 miljoen euro. De rekening natuurlijk voor het Rijk.

Verbouwingskosten

De Oranjes krijgen hun aan de staat verkochte paleizen 'om niet' tot hun beschikking gesteld. Ze hebben dus wel de lusten, niet de lasten. De belastingbetaler draait op voor de verbouwingskosten van de diverse paleizen.

Zo wordt nu al jaren het 17e eeuwse paleis Huis ten Bosch grondig opgeknapt en gemoderniseerd. Het paleis was toen het nog bezit was van de Oranjes totaal door hen verwaarloosd. Huis ten Bosch kampte onder met waterschade en houtrot. Stopcontacten zouden niet geaard zijn en de waterleidingen zouden nog van lood zijn. De bedoeling was dat Willem-Alexander hier in 2016 zijn intrek zou nemen, maar dat wordt telkens uitgesteld omdat

de renovatie nog niet klaar is. De verbouwkosten zijn volgens de laatste melding van de Rijksvoorlichtingsdienst inmiddels toegenomen tot 63,1 miljoen euro.

Tot die tijd woont de koning met zijn gezin in Villa Eikenhorst in Wassenaar. Op dat landgoed werd voor 400 duizend euro een 'noodgebouw' opgetrokken met een hal, vergaderzaal en twee spreekkamers – natuurlijk mocht de staat opdraaien voor de rekening.

Revovatie Drakensteyn

De staat draaide ook op voor de grote renovatie van kasteel Drakensteyn, dat tegenwoordig weer als woonhuis van Beatrix dient. Het kasteeltje is privébezit, maar de kosten van de verbouwing worden deels opgevoerd als veiligheidsmaatregelen. Opvallend is ook dat het kasteeltje aan de Slotlaan in Lage Vuursche een opmerkelijk lage WOZ-waarde heeft: 2.338.000 euro voor 893 vierkante meter. Ter vergelijking: de WOZ-waarde van een vergelijkbaar optrekje in het naburige Baarn heeft een WOZ-waarde van 8.126.000 euro. Dat is met 1782 vierkante meter weliswaar twee keer groter dan Drakesteyn, maar wordt bijna vier keer zo hoog aangeslagen.

Al deze vaak incidentele posten zijn moeilijk terug te berekenen tot een jaarlijkse kostprijs, maar ter behoud van het overzicht stellen we dat de huisvesting van de royals de staat jaarlijks minstens 10 miljoen euro aan meerkosten (inclusief gedeerde inkomsten) brengt – waarmee we komen op een tussenstand van 347,6 miljoen euro aan koninklijke kosten per jaar.

Kunst en juwelen

De Oranjes verdienen ook de nodige miljoenen aan kunsthandel en ontduiken daarbij soms ook aantoonbaar de belasting. Zo gingen op 7 december 1988 bij de Londense vestiging van veilinghuis Sotheby's twee schilderijen onder de hamer uit de particuliere collectie van prins Bernhard en prinses Juliana. De veiling, *A Future for Nature* genaamd, was georganiseerd door baron Heinrich von Thyssen-Bornemisza. De opbrengsten zouden ten goede komen aan het WNF. Juliana en Bernhard doneerden twee schilderijen: De heilige familie, van de Spaanse meester Bartolomé Esteban Murillo en De verkrachting van Europa, toegeschreven aan de Italiaanse Elisabetta Sirani. Murillo's doek zou volgens het veilingboekje weg moeten voor een bedrag tussen de 60.000 en 80.000 Britse ponden. De vermeende Sirani was geschat op een bedrag tussen de 6000 en 8000 pond. De binnengehaalde bedragen waren spectaculair hoger: *De heilige familie* deed 600.000 pond, terwijl *De verkrachting van Europa* ook het veelvoud van 100.000 pond opbracht. De gulle gever bleef anoniem. Uit een brief van de schatkistbewaarder van Juliana, R.M. Smits, blijkt dat Juliana de royale gift in de vorm van een lijfrente weer kon aftrekken van de door haar te betalen belasting. Juliana verplichtte zich tot het jaarlijks betalen van 200.000 pond over een periode van vijf jaar ten bate van het WNF. Als ze eerder zou komen te overlijden, zou het resterende bedrag in één keer aan het WNF worden uitgekeerd. Schatkistbewaarder Smits in zijn brief aan het WNF: *'As the instalments of the life-annuity are income-tax deductible you will no doubt understand our interest in this instrument'*. Kortom: Juliana had er zo een aftrekpost bij, en dat voor twee schilderijen die eigenlijk nog geen tiende waard waren van de som waarvoor ze uiteindelijk werden aangekocht. Boze tongen in het kunstbedrijf beweren dat deze tactiek van het kunstmatig ophogen van de waarde van kunst wel vaker wordt gevolgd. Doordat kopers anoniem blijven, is het bijvoorbeeld heel goed mogelijk om de doeken zelf te kopen, zodat men zichzelf een geweldige fiscale aftrekpost bezorgt, terwijl de opbrengsten gewoon weer kunnen worden besteed. In dit geval bleek de opbrengst van de veiling echter helemaal niet te gaan naar het Wereldnatuurfonds, want dit fonds maakte de opbrengst vervolgens over naar een Zwitserse privérekening van prins Bernhard, die het geld besteedde aan Operatie Lock, de codenaam voor een – desastreus uitgedakt – plan van de Nederlandse prins om handel in illegaal verworven ivoor van de zwarte neushoorn en olifanten tegen te gaan met inzet van een duister legertje huurlingen, zoals beschreven staat in het boek *Operation Lock and the War on Rhino Poaching* (2015) van de hand van de Britse natuurbeschermer John

Hanks. Los van politieke complicaties riekte deze transactie ook naar belastingontduiking.

Geheime kunstverkoop

In 2016 kwam de onthulling dat het koninklijk huis in 2012 en 2014 in het geheim belangrijke historische kunstwerken had verkocht aan een buitenlands museum en een Nederlandse privéverzamelaar. Het schilderij Bosbrand van de befaamde negentiende eeuwse Javaanse schilder Raden Saleh was door de kunstenaar geschonken aan koning Willem III, maar was door de veertien kleinkinderen van Juliana verkocht aan de National Gallery Singapore nadat het was gerestaureerd door de Stichting Restauratie Atelier Limburg in Maastricht. De vraag is wie voor de restauratiekosten is opgedraaid. En daarnaast: aangezien het schilderij een geschenk aan het staatshoofd was, mocht deze schenking dan wel als privébezit van het koningshuis worden verkocht?

Een niet nader genoemd lid van het koninklijk huis verkocht de waardevolle Atlas Munnicks van Cleeff, een verzameling van 1.200 oude tekeningen van de stad en de provincie Utrecht, aan zakenman John Fentener van Vlissingen.

Deze transacties hebben gemeen dat het koningshuis ze heimelijk had uitgevoerd en dat zij alleen door toedoen van de pers in de openbaarheid kwamen. Het is een indicatie dat het koningshuis opereert in de kunsthandel, dat het dit het liefst in anonimiteit doet, dat de verhandelde kunstwerken mogelijk geschenken aan de Staat waren, dat de opbrengst van zogenaamd ten bate van charitatieve doeleinden geveilde kunstwerken in werkelijkheid weer op privérekeningen van de royals kwamen en dat het ook onduidelijk is voor wiens rekening de restauratiewerkzaamheden van sommige kunstwerken zijn gekomen. Opheffing van de monarchie zou een einde kunnen maken aan deze dit koninklijke gehossel met kunst, hetgeen wij becijferen als een besparing ten gunste van de overheidskas van 1,4 miljoen euro per jaar, waarmee de tussenstand van deze rekensom is opgelopen tot 349 miljoen euro.

5. Duurste monarchie van Europa

Met 349 miljoen euro aan kosten per jaar is de Oranje-monarchie met stip de duurste monarchie van Europa. De Belgische hoogleraar Herman Matthijs vergeleek in 2012 de kosten van de diverse monarchieën en staatshoofden met elkaar. In 2013 verscheen een samenvatting van zijn onderzoek in het *Tijdschrift voor Openbare Financiën*. Hij kwam tot de conclusie dat Groot-Brittannië (38 miljoen) de duurste monarchie had. Dat was echter zeer geflatteerd, want de Britse organisatie Republic raamde de totale kosten van de Britse monarchie in 2017 op 345 miljoen pond, wat in de huidige koersverhouding neerkomt op 398 miljoen euro. Groot-Brittannië is met 65,6 miljoen inwoners echter bijna vier keer zo groot als Nederland. Daarmee heeft Nederland met stip de duurste monarchie van Europa. 349 miljoen aan kosten gedeeld door 17,2 miljoen inwoners komt neer op een bedrag van 20 euro aan kosten per jaar per bewoner in Nederland voor de monarchie, terwijl de 65,6 miljoen Britten per hoofd een bedrag van ongeveer 6 euro kwijt zijn.

Opbrengsten van de koning non-existent

Tot slot moeten we in dit verband nog even stilstaan bij de bewering van econoom Harry van Dalen, verbonden als econoom aan de Universiteit van Tilburg, dat het koningshuis jaarlijks 4 tot 5 miljard euro bijdraagt aan de schatkist.

De Tilburgse econoom vergeleek monarchieën met andere staatsvormen. Van Dalen constateerde dat het nationale inkomen van monarchieën over de afgelopen decennia 1 procent meer groeide dan een willekeurige republiek of dictatuur. Volgens Van Dalen trekt een monarchie door zijn stabiliteit eerder buitenlandse investeerders aan. Bovendien brengen de handelsmissies die op staatsbezoeken meegaan in het kielzog van het Nederlandse staatshoofd 200 miljoen euro per keer op, zo becijferde het ministerie van Economische Zaken.

In dat verband is het de moeite waard de woorden te herhalen van journalist Max Westerman tijdens het jaarcongres van het Nieuw Republikeins Genootschap in 2017 over de rol van de koning en aanhang tijdens de zakenmissies van het Nederlandse bedrijfsleven in het buitenland:

‘Er kan geen enkele grote economische deal worden aangewezen waarbij hun betrokkenheid een rol zou hebben gespeeld. Het is ook idioot om te denken dat ondernemers op een handelsmissie een transactie zou worden gegund omdat zij vergezeld worden door een koninklijke entourage. Zo werkt het kapitalisme toch echt niet. Ik denk eerder dat het tegendeel waar is. Dat de koning meer hindert dan helpt. [...]De meeste handelsmissies doen het zonder koninklijke franje. En dat is maar goed ook, zo vertelden mij een paar functionarissen die de handelsmissies helpen organiseren. Als de koning erbij is, is de sfeer totaal anders, vertelden ze. Formeel, gespannen, krampachtig. Iedereen loopt op eieren. Dat is nu eenmaal wat royalty met de mens doet; burgers worden tot dweperige onderdanen, en ook veel buitenlanders staat het klamme zweet in de handen. Dat is niet de beste sfeer voor creatief zakendoen. Degenen die handelsmissies met en zonder koning met elkaar kunnen vergelijken zeggen dan ook: geef ons maar de missies zonder. Althans dat vertellen ze je 's avonds bij de borrel. Ze zullen het niet in hun hoofd halen dat op het NOS-journaal te herhalen. En de staatsomroep zou het natuurlijk ook niet uitzenden. In dertig jaar buitenlandjournalistiek heb ik met eigen ogen kunnen constateren dat de toegevoegde waarde van het koningshuis voor het Nederlandse imago en de Nederlandse economie nihil is.’

Wij sluiten ons geheel bij die woorden aan – het valt op geen enkele manier te bewijzen dat koninklijke deelname aan handelsmissies daadwerkelijk heeft bijgedragen aan toename van het aantal opdrachten voor het nationale bedrijfsleven. De bewering van Van Dalen in casu de louterende werking van de monarchie op de stabiliteit van een land en daarmee op de economische groei kan met een verwijzing naar Zwitserland – dat in zijn geschiedenis nog nooit een gekroond hoofd heeft gekend – ook al makkelijk worden ontkracht.

Zwitserse president kost minder dan half miljoen

Geconcludeerd moet worden dat opheffing van het koningshuis ten faveure van een republikeinse staatsvorm zoals bijvoorbeeld Zwitserland, een land van vergelijkbare grootte als Nederland, waar het presidentschap jaarlijks rouleert tussen de leden van de Bundesrat, tegen een jaarvergoeding van 445.163 franken per jaar, aangevuld met een vergoeding van 30.000 franken en 12.000 franken. Verder krijgt de roulerende president zijn kosten voor telefoon en computer vergoed, een representatief voertuig in gebruik en een eerste klasse treinabonnement. Totale kosten: minder dan 500.000 Zwitserse franken, is 424.000 euro.

Er valt dus meer dan 348,5 miljoen euro jaarlijks te besparen bij de afschaffing van de Nederlandse monarchie ten gunste van een republikeinse staatsvorm naar Zwitsers model. Daarbij dienen dan wel afgetrokken het bedrag dat de Nederlandse staat bij wet zal moeten ophoesten ter compensatie van de kroondomeinen. Volgens de Wet op de Kroondomeinen (1959) schonk Wilhelmina dit grootste landgoed in Nederland (10.00 hectare) aan de staat, onder voorwaarde dat de Oranje-vorst zou blijven beschikken over alle inkomsten van het domein, inclusief het genot van de jacht. De staat draaide voortaan op voor de onderhoudskosten. Bij wet werd vastgelegd dat het hele bezit bij het uitroepen van de republiek of verandering van koningshuis zou worden teruggegeven aan de Oranjes dan wel financieel zou worden gecompenseerd, vermeerderd met de wettelijke rente.

‘Mocht ooit de republiek uitbreken, dan wacht de Oranjes – met dank aan de genereuze Nederlandse staat en de Hoge Schenkster – een mooie toekomst als grootgrondbezitter’, zoals historicus Gerard Aalders schrijft in zijn biografie *Wilhelmina* (2018). Niettemin blijft afschaffing van de monarchie ook met inbegrip van deze verliespost een bezuinigingsmaatregel waarvan elke minister van Financiën zou moeten watertanden.